

AZ IPARI MUNKANÉLKÜLISÉG

ALIG múlik el nap, hogy az újságok ne közölnének adatokat a hazánkban is. Ha pedig figyelemmel kísérjük ezeket a számokat, szükségszerűen a munkanélküliségben fogjuk látni a megoldandó kérdések legnagyobbikát, amely méltán foglalkoztat ma minden állampolgárt. Hiszen még az sem hunyhat szemet a munkanélküliség politikai, nemzetgazdasági, szociális és erkölcsi veszedelemei előtt, aki esetleg csak a rideg államérdeket tekinti s érzéketlen a szociális megfontolások iránt. S annál inkább ez a helyzet, mert bár sokan csak átmeneti jelenségnek hiszik a munkanélküliséget, az egyre általánosabb munkanélküliség okai olyan természetűek, hogy cáfolják ezt a vélekedést. Az okok ugyanis arra mutatnak, hogy a munkanélküliség a gazdálkodásnak és a világháborús békék által vont országhatároknak mai rendjében beláthatatlan időnkig állandó probléma marad.

A nemzetközi munkahivatal januárban hozta nyilvánosságra a maga számításait arra vonatkozóan, hogy mennyi volt 1930 és 1929 végén a munkanélküliek száma. Az összeállítás szerint, amely az egyes államok hivatalos kimutatásaira támaszkodik, a múlt év decemberében az egész világon mintegy tizenötmillió ember állt kereset nélkül. Legerősebben sújtja a munkanélküliség Németországot, ahol 1930 végén 3,977.000 volt a munkanélküli, szemben az előző év 2,362.000-es számával. Az Egyesült Államokban 5 és 7 millió között ingadozott a munkanélküliek száma. Angliában 2,368.000 volt, szemben az előző év 1,284.000 munkanélkülijével. Ausztriában 262.911, Belgiumban 100.000, Dániában 44.000, Danzig szabadvárosban 20.272, Észtországban 3200, Finnországban 9700, Magyarországon 23.000, Írországban 20.000, Norvégiában 8000, Hollandiában 46.000, Romániában 36.000, Svédországban 43.000, Svájcban 18.000, Csehországban 61.000, Jugoszláviában 4700 munkanélkülit tartottak nyilván. Erősen emelkedett a munkanélküliek száma Olaszországban is, az 1929. évi 330.000 főről, 534.000-re. Európán kívül sem javult a helyzet. Japánban 386.000, Ausztráliában 90.000, Kanadában 21.000 munkanélküli volt. A nemzetközi statisztikából kitűnik, hogy egyedül Franciaországnak nincs mit panaszkodnia, mert itt a múlt év decemberében hivatalosan mindössze 4800 munkanélkülit állapítottak meg. Bár ennek a számnak valóságosságát joggal kétségbevonták és január végén már a francia hivatalos lap is 45.000-re tette a munkanélkülieket, sőt egyesek legújabbban 300.000-nél is többre, ennek jelentősége eltörpül azzal a ténnyel szemben, hogy a francia közgazdaság legalább egy-

millió külföldi munkást foglalkoztat. Meg kell említenünk végül az oroszországi munkanélküliséget, ahol a 281 munkanélküli-pénztár által segélyezették száma a múlt év végén még mindig meghaladta az egymilliót.

A munkanélküliségnek ilyen arányai magyarázzák, hogy már könyvtárakat töltenek meg azok a publikációk, amelyek a munkanélküliség okait kutatják. A nemzetközi munkahivatal igazgatótanácsa által kiküldött bizottság, melyben az ismert paritásos alapon kormányképviselők, munkaadói és munkásdelegátusok foglalnak helyet, január végén előterjesztett jelentésében a következőkben jelöli meg a legfőbb okokat: *a)* Hatalmas túltermelés bizonyos mezőgazdasági terményekben, ami csökkenti a mezőgazdaság jövedelmezőségét, ennek következtében gyengíti az agrárnépesség vásárlókéességét s így az iparcikkek eladási lehetőségét, *b)* Aránytalanság bizonyos gyártmányok termelése és elhelyezhetősége között, *c)* A pénz egyenlőtlen megoszlása, hiányos cirkuláció és a hitelszerzés nehézségei, *d)* Az ezüst árának rohamos hanyatlása, ami az ezüstvalutas országok vásárló erejét lerontja, *e)* A termelési költségek túlságosan magas szintje, amely egyes országokban fizikai, földrajzi és egyéb körülményekre vezethető vissza, *f)* A nemzetközi kereskedelem megrázkódtatása, amelyet új termelési helyek alakulása, a nemzetközi áruforgalom mesterséges akadályai és a nemzetközi eladósodásból származó nehézségek idéztek elő. *g)* A még fel nem tárt területek kiaknázása elé háruló nehézségek. Az okoknak ilyen felsorolása után a bizottság felszólítja a nemzetközi munkahivatalt, hogy a segítség módozatainak megtalálása végett lépjen mielőbbi érintkezésbe a Nemzetek Szövetségével. Annyi bizonyos, hogy mindezek az okok nagy szerepet játszanak a munkanélküliségben, de aligha teljesek, mert rajtuk kívül még sok más tényező közrejátszik. Friedrich Schuster volt osztrák miniszter helyesen mutat rá egy szép tanulmányában, hogy magának az elkerülhetetlen technikai haladásnak is nagy része van a munkanélküliség előidőzésében, a termelésnek hol egyik, hol másik területén. Így például a világ szénfogyasztásának hanyatlása, a természetes erőforrások előnyomulása, az elektromos hálózatok sokasodása, az olajtüzelés felkarolása, mindezek a vívmányok a szénbányavidékeknek egyre több munkását kényszerítik tétlenségre. Hasonló jelenség mutatkozik a vasiparban, mert a betonépítkezés és a további vasútépítkezéseknek az automobilizmusból eredő szüneteltetése erősen csökkenti a vasban való szükségletet. Az automobil ugyanakkor, amikor a lófogatú kocsik előállításával és javításával foglalkozók ezreit fosztja meg a kenyértől, a fuvarszolgálatot annyira meggyorsítja, hogy a szállítómunkások egykori tömegének csak Ids töredékére van szükség. Nem szabad megfeledkezni az okok sorában Oroszországról sem, amely már Amerika és Európa jórészét elárasztja dumpingtermékeivel s ezzel még alább szorítja a mezőgazdasági árakat, vagyis még jobban gyengíti az agrárlakosság vásárló erejét.

Külön kell szólnunk a munkanélküliségnek talán legfőbb okáról, az ipari racionalizálásról. A Németországban és Amerikában összegyűjtött adatok fölöttébb figyelemreméltóak ebben a vonatkozásban.

így például a német gázgyárak a racionalizálás útján kétharmadára, sőt felére tudták csökkenteni munkásaik létszámát. Egy nagy kaucukgyárban, amely nemrégiben még tizennégyezer munkást foglalkoztatott, most ugyanazt a munkát tízezer ember is elvégzi. Egy racionalizált hentesárugyámak most huszonnégy szakmunkásra és tizenöt segédmunkásra van szüksége, hogy ezer sertést nyolc óra alatt feldolgozzanak, ifiig azelőtt százötven szakmunkás végezte ezt a feladatot. Egy szászországi gyár a háború előtt negyvenhat munkást alkalmazott, akik naponként négyezer egérfogót készítettek; az új munkamódszerek mellett most tizenöt fiatal leány naponként tízezer egérfogót állít elő. Egy filmgyár régebbi munkásainak csak egyharmadát veszi igénybe, egy üveggyár mindössze egynegyedét. Ma egy racionalizált cukorfinomítóban új gépek segítségével egyetlenegy ember végzi azt a munkát, amelyhez azelőtt húsz kellett. Könnyű tehát elképzelni, hogy a racionalizálás és az egyre modernebb gépek beállítása a munkásoknak mekkora seregét fosztja meg — legalább is hosszabb-rövidebb időre — a kenyérkereseti lehetőségtől. Butler, a nemzetközi munkahivatal igazgató-helyettese, az Egyesült Államokban végzett tanulmányútja során megállapította, hogy 1919 és 1929 között a gyáripár termelése fejöiként negyvenöt százalékkal emelkedett, ellenben az alkalmazottak száma kilencmillióról nyolc és fél millióra csökkent. Nemcsak a gyáripárban észlelhető ez, hanem a bányáipárban, a földművelésben és a vasutaknál is. Csikágóban november folyamán az ipari munkások hatvan-hetven százaléka volt munka nélkül.

Nem csoda így, ha mind többen emelik fel szavukat a racionalizálás mai tempója ellen, nemcsak a közvetlenül sújtott munkavállalók, hanem a közvetve érintett munkaadók táborából is. Vögler, a jeles német gazdasági vezér nyíltan vallja, hogy a racionalizálás ma még szinte megbecsülhetetlen károkat okozott Németországnak. Károkat okozott azzal, hogy a racionalizált üzemek leversenyezték azokat az ipartelepeket is, amelyeknek beruházási költségét a tulajdonos még nem tudta amortizálni; hogy drága befektetéseket kellett eszközölni, amelyek szükségszerűen túltermelésre készítenek; hogy ma az egész német racionalizált ipart óriási kamatterhek nyomják s végül, hogy a munkanélküliség katasztrófális méretekre duzzadt. Német kormánykörök is tisztában vannak ezzel. Jellemző erre az a beszéd, amelyet a német kormány képviselője, Weigert, a nemzetközi munkahivatal igazgatótanácsának január 31-i ülésen mondott. A munkanélküliség megoldását — fejtette ki — nem szociális rendszabályokban kell keresni, hanem a gazdasági, pénzügyi és politikai viszonyok mélyreható megváltoztatásában, amelyek viszont mélyreható változást tételeznek fel a gondolkodásban. „Immár be kell fejezni annak a racionalizálásnak a korát, amely csak gazdasági és technikai szempontokat ismer, az embert azonban, mint termelési tényezőt, számításán kívül hagyja.“

Nem is magában a racionalizálásban van a hiba, hanem abban, hogy a racionalizálás gyorsabb ütemű, semmint azt a közérdek kívánna. A tapasztalás ugyanis azt mutatja, hogy a racionalizálás, ha egyrészt munkanélküliséget is okoz, másrészt idővel új munkalehetőségeket teremt. Albert Thomas maga is megállapítja, hogy a racionalizálás

folytán elbocsátott munkások bizonyos idő múlva vagy visszatérhetnek régi foglalkozásukba, vagy olyan új termelési ágban tudnak elhelyezkedni, amelyeket részben a racionalizálás, részben a technikai fejlődés által létesített szükséglet teremt. Ez a folyamat azonban állandóan tart s így minél gyorsabb egyes országokban a racionalizálás ritmusa, annál nagyobb azoknak a munkásoknak a tömege, akik régi foglalkozásukat elvesztették s új foglalkozáshoz még nem jutottak. Magát a racionalizálást tehát normális állapotnak lehet felfogni, a vele járó átmeneti munkanélküliséget is, de ütemét akként kell mérsékelni, hogy a munkanélküliek száma ne növekedjék abnormálissá. Ennek szükségességét hangoztatja jelentésében a nemzetközi munkahivatal már említett bizottsága is, amely a racionalizálás észszerűsítésén kívül — milyen furcsa e két szó egymás mellett! — a munkanélküliség leküzdése érdekében még a következő kívánalmakat adja elő: a munkapiac megszervezése (nyilvános helyközvetítés, az ínségmunkák rendszeres előkészítése, a munkások átképzése); a jelenlegi munkanélküli biztosítási rendszerek fejlesztése s ahol még nincs, ilyen biztosítás létesítése; nagy közmunkák készenlétben tartása, válságos időkben a magángazdaság állami, vagy községi foglalkoztatása, továbbá a Nemzetek Szövetsége gazdasági szerveinek közvetítésével nemzetközi ínségmunkák indítása; a munkások vándoroltatása azokra a területekre, amelyek munkaerőt tudnak felvenni és a nemzeti közgazdaságok együttműködése; annak megvizsgálása, hogy a munkanapok és munkahetek tartamának csökkentése nem enyhítené-e a válság hatásait, miután így több munkás végezhetné ugyanazt a munkamennyiséget; a munka javadalmazásának emelése azokban az országokban, ahol a reálbérek túlságosan alacsonyak, hogy így csökkenjen a termelési verseny és növekedjék bizonyos piacok fogyasztóképessége.

Bármennyire fontos a megbízható diagnózis felállítása, a fősúly kétségkívül az orvoslás módjainak megtalálására esik. Ha már most a munkanélküliségen segíteni akarunk, nyilván el kell követni mindent, hogy munkaalkalmak legyenek, vagy ha már nem sikerül elégséges munkaalkalmat biztosítani, akkor legalább a kenyérkereseti lehetőségek elosztása legyen minél célszerűbb.

A legelső feladat minden bizonnyal az, hogy az eddigi munkaalkalmak megmaradjanak s itt azután, akármennyire is karteellenes legyen a hangulat nálunk és a külföldön egyaránt, állást kell foglalnunk a termelést és az eladást szabályozó kartelek mellett. Természetesen megfelelő ellenőrzéssel. S ennek az ellenőrzésnek ki kell terjednie a nemzetközi kartelekre is, amely problémáról legutóbb a Nemzetek Szövetségének gazdasági és pénzügyi osztálya tárgyalt. Újabb munkaalkalmakat nyithatna a nagyobbszabású, nemzetközi jellegű közmunkák indítása, de erre vonatkozóan még nincs tudomásunk gyakorlati lépésről. Inkább megvalósíthatónak látszik az a német részről ismételt felmerült gondolat, hogy egyrészt a tőkében gazdag, de munkáskezekben szegény országok, másrészt a tőkeszegény, de munkásfelesleggel bíró országok kölcsönösen segítsék ki egymást. A közmunkáknak, mint az állam és a községek által nyújtott munkaalkalmaknak fontossága általánosan ismert. Azokban az országokban, amelyek nem vezették

be a munkanélküliek biztosítását, vagy segélyezését, a közmunka az állami beavatkozásnak úgyszólván egyetlen módja. Annál szükségesebb, hogy a közmunkák kiadása tervszerűen történjék. Ebben a tekintetben Olaszország mutat példát, mert itt a fasiszta kormány sürgősségük szempontjából osztályozza azokat: vannak halaszthatatlan, vannak sürgős és végül vannak halasztást tűrő közmunkák. A halaszthatatlan jelzésű munkákat a normális, vagy attól alig eltérő munkanélküliség periódusában adják ki, a sürgős jelzésű munkákat az időszakos munkahiány idejére tartják fenn, végül az elhalasztható munkákat a váratlanul fellépő válságok orvoslására fordítják.

Közvetve a munkaalkalmak szaporítását szolgálja a fogyasztóképeség emelése is, amely a termelési költségek csökkentésével jár karöltve. Fájdalmas és sok konfliktusra vezető lépés ez, mert hiszen a munkabérek csökkentését ie feltételezi, de szemben a mind aggasztóbb munkanélküliséggel, itt már egyre több ország közgazdasága kénytelen hozzá folyamodni. A helyzet ma az, hogy Amerika sem bírja sokáig a magas munkabéreket, amelyeket Ford valamikor a válságból kivezető egyetlen útnak tartott. Lambert-Ribot találó hasonlata szerint az Amerikában üzetett magas munkabérek a vásárló erő inflációját jelentették, amely, mint minden más infláció, csak rövid ideig tarthatja magát. Németországban a múlt év közepe óta egyre-másra bontják fel a munkaadók a kollektív szerződéseket azért, hogy alacsonyabb bérek mellett új szerződést kössenek. Bármennyire szomorú ez a munkások részére, különösen mert a bérleszállítások nyomán még mindig nem következett be a kilátásba helyezett általános olcsóbbodás, szociális szempontból nem megvetendő kárpótlást nyernek azzal, hogy a vállalatok ennek fejében garantálják bizonyos hosszabb időn keresztül való állandó foglalkoztatásukat. Ha már a között kell választani, hogy magasabb, de bizonytalan jövedelem-e, vagy alacsonyabb, de biztos jövedelem, kétségkívül az utóbbi a kívánatosabb. Világos azonban, hogy a munkabérek leszállítása csak akkor igazságos, ha általános árleszállítás jár a nyomában. Itt azután megnyugtató, hogy a tendencia valóban ez. A nemzetközi áruindexábrák ugyanis azt mutatják, hogy a szabadforgalmú áruk állandóan olcsóbbodnak s ma már jóval alacsonyabban állnak, mint 1927-ben. Kivételt képeznek azok az árucikkek, amelyeket az egyes országokban magas vámok védenek s ennek folytán nemzeti kartelek kezében vannak. Ez tehát megint annak szükségességére utal, hogy az államhatalom vesse ellenőrzés alá a karteleteket. Az is követelmény természetesen, hogy az állam is járuljon hozzá a termelési költségek csökkentéséhez, a közszolgáltatások terhének leszállításával. Legrendszeresebben jár el ebben a vonatkozásban is Olaszország. Az ipari munkaadók és munkások megállapodása szerint nyolc százalékkal csökkentették mindazokat a munkabéreket, amelyek meghaladták a létminimumot. Ezzel egyidőben tizenkét százalékkal leszállították a közalkalmazottak fizetését. Ennek megfelelően azonban ugyanilyen arányban csökkentették az élelmiszerek és iparcikkek árát, a ház- és üzletbéreket, a tüzelőanyagok árát, a szállítási tarifákat, a gáz és a világítás árát. Az olasz kormány, amely — mint a napilapokból olvashattuk — nem tűrt szabotálást és üzleteik, vállalataik stb. bezá-

rásával, illetve átvételével büntette a renitenseket, másfél milliárd lírára becsüli azt a megtakarítást, amelyet a közgazdaság a termelési költségekben fog elérni. Alberto de Stefani volt olasz pénzügyminiszter a várható hatást három pontban foglalja össze: 1. Új életre kelnek a deficittel küzdő vállalkozások. 2. A kisebb termelési költségek megjavítják Olaszország helyzetét a világkereskedelemben. 3. A fizetési eszközök után megnyilvánuló kereslet kisebb lesz s így könnyebben és jobb feltételek mellett jut a termelés hitelhez. Mindez pedig végeredményben lábra állítja az egész gazdasági életet és kereseti lehetőséget biztosít a munkanélkülieknek. Angliában tudvalévően munkáspárti kormány van uralmon, de az általános olcsóbbodás reményében ez sem zárkozhatik el sokáig a munkabérek leszállításától. Ugyanezzel a tervvel foglalkozik a svájci kormány is, mert a munkanélküliek száma nemcsak a gyáriparban emelkedik napról-napra, hanem a svájci közgazdaság legjövődmezőbb területén, az idegenforgalmi iparban is; a nyaralók és turisták inkább az olcsóbb Tirolt és Olaszországot látogatják.

Amikor munkaalkalmak nem állnak rendelkezésre kellő mennyiségben, a közérdek megkívánja, hogy legalább a létező munkaalkalmak késedelem nélkül kihasználtsanak. Itt vár azután nagy hivatás a hatósági munkaközvetítésre, amelynek sikere természetesen feltételezi, hogy a megüresedett helyek bejelentése kötelező legyen és azok betöltése csak a munkaközvetítő hivatal útján történhessék. Szükséges azonban, hogy a közvetítés semmiképpen se legyen üzletszerű, amint hogy az összes államok elfogadták az 1919. évi washingtoni nemzetközi munkakonferencia ajánlását, amelynek értelmében bizonyos időn belül megvonják a magánosoktól a munkaközvetítési engedélyeket.

A meglévő munkaalkalmak minél teljesebb kihasználását, vagyis minél nagyobb tömegek foglalkoztatását célozza az a mind általánosabbá váló törekvés, hogy az üzemek csökkentsék a munkanapok, illetve munkahetek időtartamát. Legutóbb a japán selyemipar tért rá a hétórás munkanapra, amelynek segítségével az eddigi létszám egynyolcadával több munkásnak tud kenyeret adni. Az amerikai nagyipar is ezt a megoldást választotta abból a célból, hogy megállítsa a munkanélküliség fokozódását s ezzel együtt a lakosság vásárlóképességének további hanyatlását. Robert P. Lamont, az Egyesült Államok pénzügyminisztere megállapítja jelentésében, hogy hála a vezető ipari trösztök eme elhatározásának, az ilyen rövidebb munkanappal dolgozó nagyüzemek munkásainak száma az elmúlt év folyamán alig valamivel csökkent. Egyes vállalatok azoknak a munkásoknak a béréből, akiket legalább félmunkanapon keresztül rendszeresen dolgoztatnak, egy százalékot levonnak egy tartalékalap javára s ebből azután turnusokban szabadságra küldik a fölös kontingenst. Más üzemek ebből az alapból bizonyos bérminimumot garantálnak arra az esetre, ha a szakmunkások egy-egy kategóriájának munkaidejét meghatározott időn belül le kell szállítaniok. A rövidebb munkanapra való áttérést azonban mindenesetre megnehezíti az a körülmény, hogy a szakszervezeti vezérek a gazdasági helyzet javulása

után is intézményesíteni szeretnék a hétórás munkanapot, illetve a negyvenórás munkahetet, hozzá a bérek csökkentése nélkül, amint ez a nemzetközi munkahivatal igazgatótanácsának legutóbbi ülésén is szóba került.

Nem vitás azonban, hogy a munkanélküliség által sújtott tömegek érdekeit legjobban a munkanélküli biztosítás védi. Azok a számok, amelyekét a „Revue Internationale du Travail“ januári száma közöl, nagy haladást tükröznek vissza ebben a tekintetben. Amíg 1919 elején a munkanélküliség ellen biztosítottak száma az egész világon alig ötmilliót tett ki, — s ebből 37 millió esett Angliára, az egyedüli országra, amely bizonyos iparágakban már akkor kötelezővé tette a biztosítást, — addig ma a fakultatív biztosítással együtt 47,500.000 munkás élvezi a biztosítás védelmét. Kötelező jelenleg a biztosítás Németországban, ahol 16,738.000 munkásra terjed ki, Ausztráliában (137.000), Ausztriában (1,300.000), Bulgáriában (287.000) Nagy-Britanniában és Észak-Irországon (12,100.000), az ír szabadállamban (284.000), Olaszországban (2,600.000), Lengyelországban (1,033.000), Svájc kilenc kantonjában (150.000) és Szovjet-Oroszországban (10,000.000). Fakultatív a biztosítás Belgiumban (628.000), Dániában (288.000), Franciaországban (200.000), Norvégiában (43.000), Svájc tizennégy kantonjában (165.000) és Csehországban (2,129.000).

Nem kívánunk itt állást foglalni abban a sokat vitatott kérdésben, hogy van-e jogosultsága a munkanélküli biztosításnak s hogy a belőle származó előnyök megérik-e az óriási terheket, de tény az, hogy a biztosításnak ez az ága ma már mindenütt súlyos válságba került. A munkanélkülieknek kifizetett összegek Angliában ma már közel egyharmadát teszik ki az egész birodalmi költségvetésnek. Azokban az államokban, ahol a munkanélküliek a tisztas létminimumot megközelítő járadékot húznak, mint például Angliában, Németországban és Ausztriában, ma már valóságos pszichózis a munkakerülés s egész generáció nő fel, amely ilyen járadékból él anélkül, hogy valaha is dolgozott volna. Már sokkal kedvezőbb ilyen vonatkozásban a kép Olaszországban, ahol a munkanélküli járadék maximálisan 120 napig tart s a napi összeg 1.25 és 375 líra között ingadozik. Ez az összeg olyan csekély, s a felvétele is annyira körülményes, hogy azok a munkanélküliek, akik nincsenek feltétlenül ráutalva, inkább lemondanak róla. A munkanélküli biztosítás azonban mindenképpen nagy terhet ró nemcsak a termelésre, hanem az államháztartásra is, — a deficitet mindenütt a rendes költségvetésből kell fedezni, — s ez magyarázza, hogy ma, amikor sűrűn hangzanak panaszok a szociálpolitika „túlméretezése“ ellen, az államférfiak, munkaadók és munkavállalók egyaránt reformokat keresnek. Általános jelszó, hogy produktívá kell tenni a munkanélküliekről való gondoskodást. Az erre vonatkozó terveket és javaslatokat lehetetlen egy rövid cikk keretében megemlítenünk, a közelmúlt napokban azonban nagy feltűnést keltett Dietrich német pénzügyminiszternek az az indítványa, hogy az eddig munkanélküliekre fordított Összegeket a termelés bizonyos ágainak táplálására folyósítsák: vagy úgy, hogy a létszükségleti cikkeket készítő és a nyersanyagokat előállító iparban a munkabér

terhét megosztanák az állam és a vállalkozók között, vagy pedig akként, hogy az állam az exportra dolgozó vállalatok versenyképességének emelésére fordítaná azokat a pénzeket, amelyekkel eddig a munkanélküli biztosítás deficitjét fedezte. Dietrich elgondolása nagy ellenzésre talált a munkásoknál, mert hiszen ezeknek a vezeterei egészen más irányban keresik a megoldást: munkásbiztosítás helyett társadalombiztosítást kívánnak, a szó igazi értelmében, azt tudniillik, hogy minden felnőtt egyénre foglalkozási és vagyonskülönbség nélkül tegyék kötelezővé a munkanélküliség elleni biztosítást, ami sokkal inkább a bevételt fokozná, mint a kiadást.

Az általános munkanélküliség közepett Magyarországnak még, mint a cikkünk elején közölt statisztika mutatja, viszonylag kedvező helyzete van, még akkor is, ha a munkanélküliek számát jóval többre tesszük, mint amennyi a nemzetközi kimutatásban szerepel. A keresztényszocialista és a szociáldemokrata szakszervezetek ugyanis 1930 novemberében 24.308 munkanélkülit tartottak nyilván s így — alapul véve az 1930 február 8-án végzett fővárosi összeírás tanulságait — a nem szakszervezettekkel együtt legalább kétszeresére, 45—50.000-re kell tennünk az ipari munkanélküliek számát. Ez a munkanélküli tömeg december végéig még nőhetett, ettől kezdve azonban bizonyára jelentősen apadt azoknak a szükségmunkáknak következtében, amelyeket az állami és a városi hatóságok indítottak. Am a munkanélküliség így is nagy probléma, amely megoldásra vár. Ötleteknek mi sem vagyunk híján, de átfogó, széles programot még senki sem állított fel.

A minap Ajtay József, neves közgazdasági író felvetette a „munkahadsereg“ eszméjét, amelynek lényege az, hogy a közmunkákra besorozandó fiatalságot és munkanélkülieket útépítéssel, vízelcsapolással, csatornázással és erdősítéssel kellene foglalkoztatni, úgy amint azzal Bulgária megpróbálkozott. Ajtaynak ez az írása nem sokkal azután jelent meg, hogy Németországban a gazdasági párt hasonló értelmű törvényjavaslatot terjesztett elő a birodalmi gyűlésben; egyébként a gondolat már a háborúelőtti Ausztriában is felmerült. Az a megokolás azonban, amellyel a német munkaügyi miniszter a javaslat visszavonására bírta a gazdasági pártot, nálunk is figyelemre tarthat számot. A német munkaügyi minisztérium szakértője, Lehfeldt, kiszámította, hogy egy 100.000 főből álló munkahadsereg fenntartása — a foglalkoztatásához szükséges szerszámokkal, gépekkel és egyéb befektetésekkel együtt — évi 1.35 milliárd márkába kerülne. A munkanélküli segélyekben való megtakarítás, — ha azt a másik 100.000 embert is ideszámítjuk, akik a munkahadsereg tagjainak helyét elfoglalhatnák a gazdasági életben — ezzel szemben mindössze 400 millió márkát jelentene. Csaknem egy milliárd márká gazdasági értéket kellene termelnie a munkahadseregnek, hogy a többkiadás megtérüljön. A szakértő úgy vélekedik, hogy erre nincs semmi kilátás; a munkahadseregnek jobbra csak morális jelentősége lenne, amennyiben fegyelemre és dologra nevelné a munkától már-már elszokott embereket, ami ugyan nagy súllyal esik latba, de honnan vegye az állam a szükségelt óriási összeget, amelyet készpénzben kellene folyósítania? Sokkal inkább számíthatnak tehát

megvalósulásra azok a másirányú javaslatok, amelyek szerint a segélyben részesülő munkanélkülieket a továbbképző tanfolyamok látogatására és ipari átképzésre kell kényszeríteni. Fölöttébb rokonszenves előttünk az a gondolat, hogy az egyébként szorgalmas és kötelességtudó munkások részére olcsó kertbérleteket kell biztosítani, mert a kertművelés hozadékából át tudják segíteni magukat az időnkénti munkanélküliség megpróbáltatásain. Budapest székesfőváros, mint ismeretes, az utóbbi években meg is kezdte ezt az akciót, amely über Endre tanácsnok költségvetési előterjesztése szerint már az eddigi szerény keretek között is szép sikerrel járt, miért is kívánatos lenne nagyobb bérletterületek parcellázása.

A munkanélküliség elleni küzdelem önként felveti a nyolcórás munkanap problémáját. Farkasfalvi Sándor a „Magyar Statisztikai Szemle” 1930 márciusi számában kimutatta, hogy Magyarországon ma még a munkásoknak csaknem fele, 44.9 százaléka dolgozik napi nyolc óránál hosszabb ideig. Az ő adatai alapján a mi számításunk szerint 478 százalékkal több munkás jutna kenyérhez, ha a nyolcórás munkanap általánosan kötelező lenne. Bár kétségtelen, hogy ezen kérdés eldöntésénél más szempontoknak is súlyos szerepük van, a nyolcórás munkanap felé, kellő átmenetek révén, mégis törekednünk kell, hiszen maguk a nyers számok a mai méretű munkanélküliség rendkívüli csökkenésével kecsegtetnek, s így a nyolcórás munkanap a gyakorlatban is jelentősen hozzájárulna a munkanélküliség enyhítéséhez. Szociálpolitikánknak egy másik fontos feladata volna a gyermekmunka tilalmának hathatós érvényesítése és a női munkaerő térfoglalásának bölcs mérséklése. Nagyon valószínű, hogy a női munkaerő foglalkoztatására vonatkozóan az ideai népszámlálás megdöbbenő adatokkal fog szolgálni. (1910-ben a nők 19.8 százaléka folytatott kereső foglalkozást, 1920-ban már 27.5 százaléka!)

Magyarország az 1928. évi XV. t.-dkkben ratifikálta a Washingtonban tartott nemzetközi munkakonferenciának azt az egyezményét, amelynek értelmében minden három hónapban statisztikai kimutatást küld Genfbe a munkanélküliségről és ingyenes hatósági munkaközvetítő hivatalokat tart működésben. Ami a munkanélküli biztosításra vonatkozó ajánlást illeti, a kormány 1927-ben úgy nyilatkozott, hogy ezzel a kérdéssel szintén foglalkozni kíván, egyelőre azonban fontosabbnak tartja az öregség és rokkantság esetére való biztosításról szóló törvényjavaslatot, amely, mint tudjuk, azóta törvénnyé is vált. Bár a termelés szociális terhei nálunk jóval kisebbek, — Kovrig Béla számítása szerint mindössze 4.26 százalék — mint a velünk versenyben álló európai termelésé, sem a gazdasági körülmények, sem a közhangulat, sem pedig a társadalombiztosítás általános helyzete nem engedik ma az új biztosítási ágazat bevezetését. Ekként kell vélekednünk annak ellenére, hogy az ipari munkanélküliek segélyezése, különösen a fővárosban, jelenleg is, biztosítás nélkül, igen tekintélyes összegeket emészt fel. Így például 1926-ban a főváros hatmilliárd koronát fordított a munkanélküliek segélyezésére, 1927-ben hárommilliárd koronát, 1928-ban 250.000 pengőt, 1929-ben 250.000 pengőt készpénzben és 200.000 pengőt természet-

beni segély formájában, 1930-ban még ennél is nagyobb összeget. Ezek a számok kimondottan a munkanélküliek segélyezését jelentik, tehát nincsenek beleértve az ingyenes népkonyhákra, felruházást akciókra stb. fordított ugyancsak hatalmas összegek. Hiszen csak az idei télen 30.000 ingyenebédet adnak ki naponként a főváros népkonyháin. Dacára tehát annak, hogy nincs munkanélküli biztosításunk, a főváros közönsége sokat áldoz a munkanélküliek gyámolítására, ugyannyira, hogy amennyiben egyszer megvalósítható lesz a munkanélküli biztosítás, célszerűbbnek mutatkoznék ezt a biztosítást először csak a főváros területére korlátozni. Így cselekedett a legutóbb Zürich város is, amely február első napjaiban szavazta meg a saját területére vonatkozóan a kötelező munkanélküli biztosítást. Kiszámították ugyanis, hogy a biztosítás mindössze 322.000 frank többkiadást jelent az eddigiekhez képest s még ez a többkiadás is részben megtérül a szegényügyi hivatal tehermentesítése által.

A munkanélküliség maradandónak látszó, nagy és általános csapás, de legyen szabad végezetül annak a meggyőződésünknek kifejezést adnunk, hogy szociálpolitikai szempontból két öröndetes hatása is lesz. Az egyik az, hogy a gazdasági egymásrautaltságnál fogva fejleszti a nemzetközi szolidaritást. Nemcsak az európai államoknak kell összefogniok, hanem már Amerika is tisztában van azzal, hogy nem halogathatja sokáig csatlakozását a nemzetközi munkaszervezetben tömörült államokhoz. Másik öröndetes, s az előbbinél jóval nagyobb jelentőségű mozzanat az, hogy a munkanélküliség kikényszeríti a nemzeti, a társadalmi szolidaritást is. Felhívja a figyelmet a dolgozó tömegek egzisztenciális bizonytalanságára s ennek a bizonytalanságnak megszüntetésére sarkal, már pedig nézetünk szerint ez a szociális kérdés alapvető problémája.

MIHELICS VID